

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора **Галушак Ірини Євгенівни** на дисертаційну роботу **Пережняка Ігоря Володимировича** на тему: «Формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки

Становлення демократичного суспільства й інтеграція до європейської спільноти – стратегічні напрями сучасного державотворення в Україні. Сучасна Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення. Військовослужбовці виконують завдання із забезпечення національних, воєнних, економічних інтересів України на державному кордоні.

Умови сьогодення диктують нові вимоги до підготовки військовослужбовців Державної прикордонної служби України. Вітчизняне прикордонне відомство має багаторічний досвід співпраці з правоохоронними відомствами багатьох держав Євросоюзу. Саме тому на сучасному етапі розвитку прикордонного відомства вирішенню проблеми формування професійної компетентності в усіх категорій військовослужбовців приділяється велика увага. Усе це посилює необхідність якісної професійної підготовки військовослужбовців за контрактом, одним із результатів якої є високий рівень правової компетентності, насамперед знання нормативно-правової бази, що регламентує діяльність ДПСУ.

Саме права компетентність для сучасних військовослужбовців за контрактом є гарантом досягнення оптимальних результатів та показником професіоналізму. Актуальність теми дослідження посилюється оновленням вимог до професійної підготовки військовослужбовців за контрактом, що обумовлює потребу в модернізації освітнього процесу у навчальних центрах

Державної прикордонної служби України і в обґрунтуванні педагогічних умов щодо формування їх правової компетентності.

У цьому руслі дисертація Перегняка Ігоря Володимировича є цілісним, системним дослідженням, зорієнтованим на осмислення й творчий пошук інноваційних форм, сучасних підходів, принципів, методів навчання військовослужбовців за контрактом, їх реалізацію в контексті сучасного освітнього процесу, а вибрана тема дисертаційного дослідження з проблеми формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України є достатньо обґрунтованою, актуальною як в теоретичному, так і практичному аспектах.

Дослідження виконано відповідно до плану наукової та науково-організаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади формування професійної ідентичності майбутніх фахівців дошкільної, початкової та спеціальної освіти» (державний реєстраційний номер 0119U101082).

Композиційно дисертація містить вступ, три розділи, зумовлені логікою наукового пошуку й послідовністю викладу матеріалу; висновків до кожного з розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 305 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 179 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 5 рисунків. Список використаних джерел нараховує 235 найменувань. Покликання в основному тексті загалом здійснено з дотриманням нормативних вимог.

Вступ дисертації Перегняка Ігоря Володимировича містить усі необхідні компоненти: обґрунтування вибору теми дослідження, мету й завдання дослідження, що корелюються з предметом та об'єктом роботи, наукову новизну отриманих результатів, відомості про апробацію матеріалів дисертації, структуру й обсяг кваліфікаційної праці. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані й викладені в дисертації,

обґрунтовані, логічні й експериментально підтверджені з прикметною осмисленістю дослідницького пошуку здобувача наукового ступеня, умотивованістю наукових тверджень, а також взаємозв'язком теоретичних положень із практичними рекомендаціями для військовослужбовців за контрактом.

П'ять дослідницьких завдань І.В. Перегняк розв'язував, застосовуючи доцільні для наукового пошуку теоретичні, емпіричні та статистичні методи.

Раціональним вважаємо підхід дослідника до розв'язання першого завдання (виявити ступінь розробленості проблеми дисертаційного дослідження, конкретизувати суть поняття «правова компетентність військовослужбовців за контрактом ДПСУ»).

Дисертант визначив й схарактеризував змістове наповнення базового поняття «правова компетентність військовослужбовця за контрактом ДПСУ» та пропонує розглядати його як професійно важливе інтегроване утворення систему знань категорій права, своїх прав та обов'язків, умінь їх активно відстоювати й захищати, навичок і вмінь використовувати наявні юридичні механізми для захисту прав і інтересів держави та громадян на державному кордоні, цінностей і мотивів правової культури, що проявляється у відповідальній поведінці і забезпечує результативну взаємодію з особами, які перетинають державний кордон.

З належною повнотою у дисертації визначено й доведено, що досліджувана правова компетентність військовослужбовця за контрактом ДПСУ структурно інтегрує чотири компоненти, що відображають його особистісно-професійну характеристику, зокрема: пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, функціональний та комунікаційний компонент.

У процесі розв'язання третього завдання дослідження засобами методу експертних оцінок визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом.

Фахову компетентність й обізнаність з усіма аспектами досліджуваної проблеми засвідчує теоретично обґрунтована модель формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом, в якій структурно відображено чотири взаємопов'язані блоки: *теоретико-методологічний* (методологічні підходи, закономірності освітнього процесу у навчальних центрах ДПСУ, принципи); *цільовий* (мета, завдання, суб'єкти, очікуванні результати); *змістово-процесуальний* (педагогічні умови, зміст, педагогічні технології, етапи розвитку, методи, форми навчання, навчально-методичне забезпечення: елективні курси, електронні тренажери); *контрольно-оцінювальний* (критерії, показники, рівні сформованості правової компетентності військовослужбовців).

Не можна не звернути увагу на значення дисертаційного дослідження, зважаючи на його новизну.

Новизна роботи виявляється в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України. Серед яких: професійна підготовка військовослужбовці на засадах компетентнісного підходу з урахуванням моделі сучасного військовослужбовця за контрактом ДПСУ; регулярний моніторинг якості фахової підготовки військовослужбовців за контрактом відповідно до вимог професійної діяльності; інтеграція змістових модулів правових дисциплін та дисциплін за фахом, де системостворювальною є роль елективних курсів; активізація професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом; забезпечення інформаційно-розвивального освітнього середовища через комплексне використання дидактичних ресурсів ІКТ (підрозділ 2.2; С. 98-115).

Також дисертантом уперше спроектовано професійно орієнтовану модель формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом, яка спрямована на оволодіння сукупністю загальних

теоретичних знань і практичних навичок у галузі права (підрозділ 2.3; С.115-130).

Істотне значення для повного та всебічного розкриття теми дослідження має вдосконалення: структурно-компонентного складу поняття «правова компетентність військовослужбовців за контрактом Державної прикордонної служби України» (пізнавальний, мотиваційно-ціннісний, функціональний та комунікаційний компоненти) і критеріального підходу (знаннєво-регулювальний, діяльнісно-комунікативний, особистісно-іміджевий і рефлексивний) шляхом наповнення їх відповідним змістом, визначення показників критеріїв діагностування сформованості правової компетентності у військовослужбовців за контрактом та охарактеризованості її рівнів сформованості (високий, достатній, базовий і допустимий).

Набули подальшого розвитку й методичні аспекти професійної підготовки військовослужбовців за контрактом у Державній прикордонній службі України. З цією метою автором розроблено досить цікавий, на наш погляд, Проект універсальної посадової інструкції фахівця морського та кінологічного профілю, що розширило їх професійні знання та вміння.

Відзначимо цілковито очевидну практичну цінність дисертації І.В. Перегняк, що полягає в розробленні змісту, форм і методів формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом. Створені спеціальних електронних тренажерів: «Тренажери з адміністративно-юрисдикційної діяльності» для виконання окремих операцій з адміністративно-юрисдикційної діяльності та «Тренажер з навігації» для вивчення курсантами навчального центру Морської охорони міжнародних нормативно-правових документів з питань судноплавства. Дисертантом розроблено елективні курси «Правоохоронна діяльність (моряк)» та «Правоохоронна діяльність (кінолог)». Авторські навчально-методичні матеріали доцільно використовувати в освітньому процесі у навчальних центрах, при підготовці й перепідготовці персоналу ДПСУ в системі курсів підвищення кваліфікації, при створенні програм, методичних

посібників і рекомендацій для офіцерів, які працюють із військовослужбовцями за контрактом.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Кінологічного навчального центру Державної прикордонної служби України (акт №31/2805 від 11.09.2020 р.), Навчального центру морської охорони Державної прикордонної служби України (акт №31/784 від 16.11.2020 р.), Головного центру підготовки особового складу Державної прикордонної служби України імені генерал-майора Ігоря Момота (акт №31/4406 від 26.10.2021 р.) та Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка №1-7/828 від 08.11.2021 р.).

Стверджуємо, що наукова новизна, теоретичні і практичні висновки є достовірними, що підтверджується у процесі наукового дослідження засобами різноманітних загальнометодологічних, загальнонаукових і специфічних методів, статистичними даними експерименту, узгодженістю з відповідними положеннями законодавчих і нормативних документів. Основні положення дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і достатньо висвітлено в наукових публікаціях дисертанта.

Висновки дисертації достатньо виважені, логічні, достовірні, науково обґрунтовані й відповідають поставленим завданням. Зміст, результати роботи, основні висновки відповідають і повністю відображають основні положення дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід виділити низку дискусійних положень та зауважень до змісту дисертації, а також висловити окремі побажання:

1. У дослідженні повноцінно відтворено педагогічні умови формування правової компетентності у військовослужбовців за контрактом. Уважаємо, що робота значно виграла б, якби десь в одному місці на робочих сторінках дисертації (до прикладу в контексті розроблених посадових інструкцій морського та кінологічного профілю або тренажерів з адміністративно-

юрисдикційної діяльності) все ж було виокремлено, а що саме визнано педагогічно доцільним і дотичним для військовослужбовців у цілому (а не лише тих, хто за контрактом). Такий ракурс, на наше переконання, додав би дисертації ознак конструктивності.

2. Розроблена (у контексті четвертого завдання дослідження) модель процесу формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом названа в роботі «професійно орієнтованою», хоча по суті є особистісно-професійно орієнтованою. Вважаємо вмотивованим, якби дисертант додав переконливу аргументацію у цьому плані, де результатом розцінюється позитивна динаміка сформованості правової компетентності військовослужбовців за контрактом (див. рис. 2. 2, с. 127).

3. Не завадив би, як нам видається, більш розгорнутий коментар щодо окресленої у другому підрозділі першого розділу такої авторської позиції (цитую): «збільшилася психологічна ціна» професійної діяльності військовослужбовців за контрактом» (с. 61), адже окреслений аспект нині, за реалій широкомасштабної війни РФ на теренах нашої держави, набуває особливого загострення .

4. Нам імпонує наскрізний характер наукової позиції дисертанта відносно збільшення ваги міжнародних проєктів у розвитку правової компетентності військовослужбовців за контрактом ДПСУ. Про це, зокрема, зазначено в контексті пілотного проєкту «Молоде обличчя кордону у третьому підрозділі першого розділу дисертаційної роботи. Натомість у дисертації бракує обґрунтування відносно доцільних міжнародних проєктів, котрі враховували і проблематику складного динамічного безпекового середовища довкола України.

5. Як і будь-яке наукове дослідження, що має характер живого пошуку, дисертаційна робота здобувача не позбавлена й поодиноких стильових (с. 31; с. 69), технічних (с. 21) огріхів; текст першого підрозділу першого розділу дещо переобтяжений зайвою інформацією відносно етапності розгортання ідей компетентнісного підходу.

Водночас, висловлені зауваження й побажання не зменшують науковий рівень дисертаційної роботи, яка є суттєвим внеском у формуванні правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України.

Зміст роботи, логіка викладення тексту, наукові і прикладні результати свідчать про ґрунтовні теоретичні знання, володіння методами наукового дослідження, уміння розв'язувати складні наукові й прикладні проблеми.

При аналізі дисертаційної роботи та наукових публікацій порушень академічної доброчесності не виявлено.

Викладене дозволяє зробити висновок: дисертація за темою дослідження «Формування правової компетентності військовослужбовців за контрактом у навчальних центрах Державної прикордонної служби України» є завершеною науковою працею, відповідає спеціальності 011 Освітні педагогічні науки та вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Перегняк Ігор Володимирович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ірина ГАЛУЩАК